

REPERE CRONOLOGICE ÎN EVOLUȚIA CERCETĂRII TRADUCTOLOGICE A GERMANISTICII DIN TIMIȘOARA

Karla LUPȘAN

Universitatea de Vest din Timișoara, România

Abstract: Ever since the beginnings of the German Studies Department in Timișoara, in 1956, its researchers have manifested a keen interest in describing German linguistic phenomena in contrast with the Romanian ones. The research methods and themes have evolved from empirical contrastive analyses to contrastive research in the fields of grammar or lexical semantics (1970-1990) up to translation studies research (after 1990). Since the introduction of the Applied Modern Languages programme within the Faculty of Letters, History and Theology in 2005, the German Studies translational research in Timișoara has experienced a remarkable evolution, whose results can be seen both in the teaching staff's published works and in the students' graduation theses. This paper aims to systematise the present German Studies translational research in Timișoara in order to provide an overview of the tendencies and directions of its evolution.

Keywords: Translation Studies research in Romania, German Studies in Timișoara

1. Considerații generale

Deși poartă un titlu generos, lucrarea de față nu își propune să prezinte în mod exhaustiv cercetarea traductologică din Timișoara – nefiind nici o prezentare sintetică a tuturor contribuțiilor științifice ale germaniștilor timișoreni, nici un studiu aprofundat al conținuturilor publicațiilor notate –, ci pune accent pe sistematizarea cronologică a

principalelor activități didactico-științifice, realizate de membrii Colectivului de limba și literatura germană împreună cu studenții secției de Limbi Moderne Aplicate ale Facultății de Litere, Istorie și Teologie din cadrul Universității de Vest din Timișoara.

Pentru a oferi o privire de ansamblu asupra evoluției cercetării actuale din domeniul traductologiei se disting cronologic două mari etape, în cadrul cărora sunt prezentați membrii colectivului cu cea mai bogată activitate în domeniul traducerii și traductologiei, principalele tendințe și direcții de cercetare ale acestora și rezultatele cercetării lor individuale sau în colaborare cu studenții, prin coordonarea lucrărilor de absolvire ale acestora.

2. Conturarea cercetării traductologice

Alături de românistică, germanistica este fondatoarea filologiei timișorene, sărbătorind 60 de ani de existență în anul 2016. Pe parcursul acestei perioade s-au conturat diferite etape în evoluția cercetării sale, dinamica acesteia fiind însă puternic influențată de contextul politic. În România comunistă cercetarea era supusă atât controlului cenzurii impuse de Partidul Comunist Român, cât și cerințelor de modernizare și de sporire a calității activității didactice și științifice (v. Munteanu și Munteanu 2004, 196-199). Așadar, în acest context politic se pun bazele cercetării în domeniul lingvisticii contrastive, care va influența conturarea ulterioară a cercetării în domeniul traducerii. Încercând să facă un bilanț al primilor 40 de ani de cercetare contrastivă la Timișoara, Lucuța (1998) identifică patru etape în dezvoltarea acesteia, temele și metodele de cercetare evoluând de la cele empirice, la cele ale cercetării contrastive din domeniul gramaticii sau al semanticii lexicale (1970-1990), până la cele ale traductologiei (după 1990):

„După domeniul științific și metoda aplicată, contribuțiile din domeniul lingvisticii contrastive s-ar putea împărți azi în patru etape, fiecare dintre acestea având trăsăturile sale distincte. Rezumându-le, acestea ar fi 1. etapa introductiv-empirică [...], 2. extinsa perioadă a lingvisticii contrastive, care s-a desfășurat ulterior și la nivel național și la care au participat și germaniștii timișoreni, 3. perioada semanticii lexicale contrastive, o noutate dezvoltată exclusiv de germanistica

timișoreană și 4. noua abordare de după 1990 din perspectiva științei traducerii, a analizei comparativ-traductive și a criticii de traducere – începută inițial la Timișoara [...]” (*40 Jahre Kontrastive Linguistik in Temeswar* 321).

2.1. Perioada 1957-1970

Înainte de transformarea Institutului Pedagogic de 5 ani în Universitatea din Timișoara (1962), activitatea de cercetare din domeniul filologic fost îngreunată de includerea „unui număr important de opere [...] la fondul documentar «secret» și «strict secret»” (Munteanu și Munteanu 2004, 196), de lipsa fondului de carte al Bibliotecii pentru profilul filologic și de mecanismele de cenzură, aplicate în mod special materialelor cu conținut umanist. Perioada se caracterizează așadar, printr-o activitate de cercetare modestă, accentul punându-se pe procesul didactic. Cursurile de traducere se axau pe activitatea practică de traducere, în special a textelor literaturii de expresie germană din România. Nu se poate vorbi despre o strategie metodologică a cercetării, dar se poate remarca un real interes pentru analiza empirică a unor fenomene de limbă în contrast. E important de subliniat faptul că interesul studenților pentru traducere a existat încă de la prima generație de absolvenți, mai precis din anul 1961, când au fost elaborate primele lucrări de diplomă în domeniul disciplinei (v. Lucața 1988, 319).

2.2. Perioada 1970-1990

Încă de la mijlocul anilor '60, „liberalizarea relativă produsă în viața țării a îngăduit o deschidere spre cultură, o limitare a restricțiilor de documentare [...] și o reală orientare a preocupărilor profesionale spre calitatea științifică” (Munteanu și Munteanu 2001, 199), accentul punându-se totodată pe caracterul aplicativ al cercetării. Acest nou suflu conduce la lansarea de către Minister, în anul 1970, a „conceptului de integrare a învățământului cu cercetarea și producția” (Munteanu și Munteanu 2001, 272) și înființarea unor colective, compuse din cercetători, cadre didactice, studenți și personal ajutător.

„Menirea lor era să impulsioneze caracterul aplicativ al cercetării științifice, să orienteze spre tematica ce prezenta importanță pentru producție, iar prin încheierea de contracte

cu diferite întreprinderi și instituții să fie obținute venituri directe” (Munteanu și Munteanu 2004, 291).

În aceste circumstanțe ia ființă cercetarea contrastivă la Timișoara. Sfârșitul anilor '70 înseamnă cristalizarea proiectului de cooperare științifică germano-română, coordonat de profesor dr. Ulrich Engel de la Institutul pentru Limba Germană din Mannheim (Institut für Deutsche Sprache Mannheim, IDS) și de profesor dr. Mihai Isbășescu de la Universitatea din București. Deși proiectul a fost coordonat de Engel, colectivul de autori era constituit din germaniști din toate centrele universitare din România. De la Timișoara au fost invitate să participe Yvonne Lucuța și asistenta sa, Silvia Cara (Miculescu-Gruber). Proiectul s-a finalizat în anul 1993, când la Editura Groos din Tübingen a apărut în două volume cel mai extins studiu contrastiv german-român: Engel, Ulrich/Isbășescu, Mihai/Stănescu, Speranța/Nicolae, Octavian/Barba, Katharina/Cara, Silvia/Horak, Valerie/Konnerth, Gerhard/Lucuța, Yvonne/Pitiș, Anca/Roth, Natalie/Sandu, Doina/Sauer, Gertrud/Viorel, Elena: *Kontrastive Grammatik deutsch-rumänisch* (v. Lupșan 2012, 114).

În mod evident, după participarea la proiectul IDS preocupările științifice ale celor două germaniste s-au direcționat aproape exclusiv spre abordarea contrastivă a diverselor compartimente ale limbii. În perioada celor două etape numite de Lucuța „perioada gramaticii și semanticii-lexicale contrastive” (Lucuța 1998, 321), germanistele „publică un număr mare de studii și îndrumă numeroase proiecte de diplomă pe teme contrastive, unora atribuindu-se calificativul de unicat științific” (Lupșan 2012, 115). În mare măsură, studiile erau concepute în limba germană, dar pentru că politica de promovare a spiritului național impunea sporirea numărului de publicații în limba națională, multe articole au apărut și în română, Timișoara ajungând astfel să contribuie la îmbogățirea cercetării contrastive în limba română.

Până în anii '90 nu doar proiectele internaționale se materializau exclusiv cu acordul organelor de stat, ci și activitatea didactică trebuia fi pusă în acord cu dispozițiile ministeriale. De exemplu, pentru cursurile practice de traduceri exista dispoziția de a trata următoarele genuri de texte: 30% texte literare (română-germană/germană-română), 30% texte politice (română-germană) și

30% texte științifice (română-germană/germană-română). Respectând aceste cerințe, Yvonne Lucuța și Siliva Miculescu-Gruber au publicat două culegeri de texte la finalul anilor '80 (v. Anexa 1).

Tendențele și direcțiile de cercetare din perioada 1957-1990 sunt de orientare lingvistică, materializate în studii preponderent descriptive, a căror tematică se încadrează în contextul istoric general, axată pe particularitățile limbilor și pe problemele de funcționarea acestora.

3. Cristalizarea cercetării traductologice (1990-2015)

3.1. Perioada 1990-2000

Odată cu schimbările politice fundamentale de după 1990, cercetarea științifică a intrat într-o nouă etapă de dezvoltare. „Principiul care va domina orientarea cercetării va fi deplină liberare a cercetătorului de a-și stabili obiectivele tematice, modalitățile de realizare și valorificare, strategia proprie în activitatea științifică” (Munteanu și Munteanu 2004, 297). Unul dintre obiectivele principale ale germaniștilor timișoreni a fost integrarea activității lor științifice în circuitul valorilor academice din spațiul european. Pentru îndeplinirea acestui deziderat s-au încheiat parteneriate cu instituții academice de prestigiu din spațiul european și s-au accesat burse pentru cadre didactice și pentru studenți.

Libertatea de opțiune pentru o anumită temă de cercetare, deschiderea spre spațiul germanic și contactul direct cu mari personalități științifice europene în urma obținerii unor burse de cercetare la Societatea Scriitorilor din Viena (Österreichische Gesellschaft für Literatur) și la Institutul de Traducători și Interpreți al Universității din Viena (Institut für Übersetzer- und Dolmetscher-ausbildung der Universität Wien)¹ au determinat-o pe Yvonne Lucuța, în anul 1991, să introducă în planul de învățământ al secției de germană, disciplina opțională „Introducere în știința și practica traducerii” (curs și seminar). Astfel, tradiționalele cursuri practice de traducere, a căror tematică fusese deseori dictată de nefilologi, ajung finalmente să susțină un curs teoretic. Conținutul cursului nou

¹Azi Centrul de traductologie al Universității din Viena (Zentrum für Translationswissenschaft der Universität Wien).

introdus, stabilit în urma discuțiilor cu unul dintre pionierii traductologiei, profesor dr. Mary Snell-Hornby, de la Institutul de Traducători și Interpreți din Viena, se concentra pe paradigmele teoretice vest-europene și, în special, pe teoria și practica traducerii literaturii contemporane austriece.

Preocuparea cadrelor didactice pentru practica traducerii este materializată de Eleonora Ringler-Pascu, Ana Clețiu și Gabriel Kohn în traducerile unor opere literare sau filosofice (v. Anexa 2). Pentru două dintre traducerile sale, Eleonora Ringler-Pascu a obținut premii importante, oferite de organizații de cultură sau de stat: 1) Premiul pentru traducere literară pe anul 1995, acordat de Ministerul Federal pentru Știință, Cercetare și Cultură din Austria pentru transpunerea în limba română a piesei de teatru *Numai o fiică, nu... /Nur keine Tochter... Ein Stück* de Hilde Langthaler; 2) Premiul literar al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Timișoara, pentru traduceri și 3) Premiul „Nikolaus Berwanger” pe anul 2000 pentru traducere pentru transpunerea în limba română a romanului *Absența (Die Abwesenheit)* de Peter Handke.

Manualul *Deutsche Philosophie im 19. Jahrhundert (von Fichte bis Nietzsche)*, publicat în 1996 de Lucața în colaborare cu Gabriel Kohn, nu se înscrie aparent în domeniul traducerii, dar are, totuși, o relevanță deosebită pentru aportul timișorean la cercetarea traductologică în limba română. Conceput pentru studenții de la filosofie din cadrul UVT, manualul are drept obiectiv principal înzestrarea viitorilor absolvenți cu instrumentele necesare înțelegerii limbajului filosofic german. Autoarea subliniază în prefața manualului că acesta nu propune doar o selecție de texte filosofice germane pentru a fi interpretate și/sau traduse de către vorbitorii materni, ci pentru aprofundarea cunoștințelor de limba germană, pune la dispoziție și o serie de probleme lingvistice didacticizate, susținute de un set de structuri lexicale și gramaticale extrase din conținutul textelor (v. Lucața 1996, 6). În sprijinul obiectivului declarat, se integrează un capitol despre particularitățile textului filosofic german, *Elemente de structură textuală și trăsăturile textului filosofic*, scris în limba română de Gabriel Kohn. Privit din perspectivă normativă, capitolul nu sintetizează doar reperele teoretice de lingvistică de text necesare filosofilor pentru înțelegerea textelor filosofice, ci oferă bagajul teoretico-lingvistic necesar unui traducător de texte argumentative.

Studiile academice publicate din această perioadă abordează temele fundamentale ale traducerii, pe de-o parte, din perspectiva paradigmei lingvistice, având un pronunțat caracter normativ-aplicativ (Yvonne Lucuța, Karla Lușșan), pe de altă parte, din perspectiva paradigmei hermeneuticii, având un caracter preponderent teoretic și interdisciplinar (Gabriel Kohn) (v. Anexa 3).

Până la restructurarea studiilor conform „Declarației de la Bologna” în anul 2005, studenții au manifestat un interes deosebit pentru cursul opțional de „Introducere în teoria și practica traducerii”, ceea ce a condus la realizarea de numeroase lucrări de diplomă în domeniul acestei discipline, cele mai multe încadrându-se în tradiția traductologiei românești, și anume, cea a „practico-teoriei” întrevăzute, în anii '95, de J. Kohn” (Jeanrenaud 2015, 8). Cu excepția articolului publicat de Yvonne Lucuța (1998) unde sunt amintite câteva lucrări de absolvire concepute la sfârșitul anilor '90, lucrările de diplomă din domeniul traductologiei susținute până în anul 2005 nu sunt arhivate, ceea ce îngreunează sistematizarea și sintetizarea tematicii abordate în perioada premergătoare instituționalizării traductologiei la Universitatea de Vest.

3.2. Perioada 2000-2005

La începutul anilor 2000, în perioade premergătoare și chiar pe parcursul celei de tranziție la sistemul Bologna, interesul pentru traductologie s-a amplificat, fapt demonstrat, pe de-o parte, prin înscrierea unui număr tot mai mare de studenți la cursul opțional de traduceri, ținut „din 1999-2002 de Doina Munteanu, apoi de Gabriel Kohn” (Nubert 2008, 29), pe de altă parte, prin extinderea tematicii cursurilor practice asupra traducerilor specializate. Introducerea în planul de învățământ a cursurilor practice de traducere a textelor de specialitate s-a realizat la propunerea Karlei Lușșan, care în anul 2004 se alătură Colectivului de limba și literatura germană din cadrul UVT, după 10 ani de activitate didactică alături de Yvonne Lucuța la Facultatea de Limbi Moderne Aplicate, din cadrul Universității „Tibiscus” din Timișoara.

3.3. Perioada 2005-2015

Odată cu înființarea masteratului *Germanistică din perspectivă interdisciplinară și multiculturală* în 2004, oferta de cursuri de traducere s-a îmbogățit. Eleonora Ringler-Pascu, Gabriel Kohn, Karla Lupșan și Kinga Gall au acoperit inițial atât cursurile masterale, cât și cele teoretice din cadrul secției de Limbi Moderne Aplicade, înființate în anul 2005. Crearea acestei secții în cadrul Facultății de Litere, Istorie și Teologie nu a condus numai la sporirea numărului disciplinelor din domeniul traductologiei, ci și la o evoluție apreciabilă a cercetării traductologice a germaniștilor timișoreni.

Trei teze de doctorat, născute din interesul autorilor pentru traductologie, au fost susținute în această perioadă. Două au fost redactate în limba română și una în limba germană (v. Anexa 4). Deși lucrarea Karlei Lupșan, *Articolul în română și germană. Articolul hotărât*, susținută public în anul 2006, la Universitatea din Craiova, și tipărită în anul 2007, la Editura Universității de Vest din Timișoara, se încadrează în domeniul lingvisticii contrastive, ea rămâne totuși un suport util pentru orice studiu traductologic de orientare lingvistică, fiind până la ora actuală singurul studiu contrastiv extins în limba română (313 p.) care tratează problematica articolului hotărât. Celelalte două teze de doctorat se înscriu fără echivoc în domeniul traductologiei, aducând astfel un aport timișorean cert la cercetarea traductologică din România. În lucrarea prezentată public în anul 2006, la Universitatea din Vest din Timișoara, Gabriel Kohn îmbină problematica hermeneuticii filosofice cu cea a traducerii, vorbind despre *Traducerea ca proiect, pornind de la versiunile românești ale Sein und Zeit de Martin Heidegger și Faust de J. W. Goethe*. În spiritul lui Benjamin (1923), Kohn distinge între traducerea ca proiect *moderat* (traducerea ca rezultat al unei desemnări), care, deși prin acuratețe ar putea satisface cerințele externe, nu atinge decât un lucru secundar, și anume, înlesnirea comunicării, și traducerea ca proiect *radical* (traducerea ca rezultat al unei asumări), care este dominată de exigențele aspre cu care traducătorul alege să se confrunte pe sine însuși prin ocolul simplu al traducerii (v. Kohn 2009, 20). Alegerea căii desemnate sau asumate de traducere depinde de modul în care traducătorul abordează sarcina. De unde rezultă că echivalența traductivă se bazează pe o punte construită abductiv, din moment ce traducerea înțeleasă ca proiect este rezultatul unei alegeri făcute pe

fundalul unor alegeri anterioare, care cheamă la rândul său la noi alegeri fie în răspăr cu ea, fie continuând-o (v. Kohn 2009, 20-22).

O aprofundare a problematicii lucrării de diplomă a Gabrielei Șandor este teza sa de doctorat cu titlul *Über setzenskultureller Transfer – Oscar Walter Cisek: Die Tatarin* (Traducerea ca transfer cultural – Oscar Walter Cisek: *Tătăroaica*), susținută public în anul 2010, la Universitatea de Vest din Timișoara. Autoarea pornește de la teoria polisistemică și de la abordarea comunicativă, interculturală și hermeneutică a conceptului de „traducere”, mizând să demonstreze că prin și între variantele germane și românești ale nuvelei *Die Tatarin/Tătăroaica* de Oscar Walter Cisek au loc fenomene de transfer cultural.

Direcțiile de cercetare actuale continuă, pe de-o parte, tematica tezelor de doctorat, pe de altă parte, se raportează la domeniul disciplinelor predate. Publicațiile științifice se axează pe traducerea literară ca transfer cultural sau pe analize comparative de critică a traducerii (Gabriela Șandor), se concentrează pe filosofia traducerii și traducerea textelor filosofice (Gabriel Kohn) sau pe teme de orientare lingvistică și de metodologia și didactica traducerii, punându-se accent pe formarea competențelor necesare traducerilor de grup (*crowd sourcing*) și a traducerilor colaborative (Karla Lupșan) (v. Anexa 3). Multe lucrări științifice s-au materializat în urma parteneriatului Colectivului de limba și literatura germană cu Universitatea Justus-Liebig din Gießen (Germania), în baza căruia s-au acordat burse de cercetare și s-au organizat workshopuri și conferințe.

Pe lângă lucrările publicate există numeroase comunicări la variate manifestări științifice naționale și internaționale, precum și un volum considerabil de materiale didactice nepublicate, acestea fiind mereu adaptate la nivelul de competențe ale fiecărei grupe de studenți în parte. Aceste fișe de lucru însoțesc predarea multor discipline, cum ar fi „Inițiere în traducerea teoretică și practică”, „Metodologia traducerii din limba germană în limba română”, „Limba germană aplicată la traduceri” etc. Accesibilizarea permanentă a lor ar fi posibilă prin intermediul celui mai nou format de carte, așa-numita „born digital book”. Pe cât de public e formatul, pe atât de costisitor este, pentru că necesită suport tehnic continuu pentru fiecare student în parte, devenind așadar inaccesibil. Din aceleași motive tehnice este

dificilă și integrarea platformei e-learninguvt (implementată din 2014 în cadrul universității) în cadrul activităților didactice zilnice de curs și seminar, ea oferind, de altfel, numeroase instrumente colaborative de comunicare și centralizare de date, care se folosesc cu succes în afara orelor de curs.

Cercetarea științifică realizată de studenți se limitează în proporție de 90% la conceperea lucrărilor de finalizare a studiilor. În ultimii 10 ani au fost elaborate lucrări de licență din domeniul traducerii literare, al traducerii specializate (texte de orientare juridică sau economică), al traducerii audio-vizuale, dar și în domeniul terminologiei sau al lingvisticii și lexicologiei contrastive. Temele abordate sunt cele fundamentale ale traductologiei, cum ar fi strategii și procedee de traducere aplicate la diverse tipuri și genuri de text, critică de traducere, traduceri comentate, probleme de echivalență și de transfer cultural, localizare, probleme de traduceri axate pe aspectele stilistico-lexicale și/sau gramaticale ale diferitelor tipuri de texte.

Considerăm că este necesară realizarea unei arhive digitale care să repertorieze preocupările traductologice ale cadrelor didactice și ale studenților din ultimii 10 ani, pentru a fi accesibilă și utilă absolvenților și doctoranzilor aflați în căutare de repere bibliografice sau de corpus. Fiind un proiect individual, arhiva digitală se află la momentul de față într-o fază incipientă. S-a parcurs etapa de sistematizare tabelară a datelor legate de lucrările de absolvire ale studenților secției LMA germană, prin aranjarea cronologică a următoarelor informații: numele absolventului, titlul lucrării în limba germană, traducerea titlului în limba română, coordonatorul științific, nota obținută, domeniul în care se încadrează lucrarea, cuvintele-cheie, cuprinsul, rezumatul, bibliografia, ultimele patru rubrici urmând a fi legate prin hiperlink de textul lucrării (v. Anexa 5). Această ordonare poate suporta modificări, cum de altfel și programul în care se vor stoca datele. Integrarea în platforma e-learninguvt a programului Turnitin și mai cu seamă obligativitatea validării unicității lucrărilor de absolvire prin intermediul acestui program facilitează transformarea bazei existente de date într-o platformă web, care să unească, eventual, toate lucrările de la nivelul universității.

4. Perspective în cercetarea traductologică

Această trecere în revistă a intereselor și a rezultatelor științifice ne arată că studiul comparativ al limbilor germană și română, început cu 60 de ani în urmă, nu a rămas fără ecou în activitatea științifică actuală a cadrelor didactice și a studenților germaniști, fapt pus în evidență de numeroasele traduceri, lucrări de licență, disertații, articole științifice sauteze de doctorat în domeniul lingvisticii contrastive și al traductologiei.

În loc de concluzii, remarc perspectivele de cercetare în domeniul traductologiei în rândul cadrelor didactice și al studenților.

4.1. Perspectivele cercetării traductologice în rândul cadrelor didactice

Cercetarea științifică stă azi sub semnul standardizării și globalizării. Tendința de uniformizare a cercetării la nivel global a introdus conceptul de „ranking” (național și internațional) în cercetare, care a condus la impunerea anumitor criterii, devenite deja standard, atât în evaluarea calității, cât și în promovarea produselor științifice. De fapt, cerințele formulate pentru a facilita receptarea studiilor științifice impun un comportament standardizat în procesul de generare a acestora, autorul aliniindu-se criteriilor accesibilității încă din momentul alegerii temei, mai apoi prin alegerea limbii de comunicare, a formatul și locului publicării.

4.1.1. Tematica publicațiilor

Pentru a putea fi finanțată publicarea rezultatelor, lucrările ar trebui să trateze teme de interes internațional, care să antreneze și să conecteze cercetători din diferite centre universitare (preferabil din diferite țări) și să fie redactate într-o limbă de circulație internațională (preferabil engleză). De aceea, proiectele mai puțin ambițioase, care ar putea viza interesele unei comunități restrânse, sunt derulate de cele mai multe ori din pasiune. Germanistica din Timișoara se bucură însă de colaborarea cu Institutul pentru Cultura și Istoria Germană din Sud-Estul Europei (IGKS) (Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas e. V.) de la Universitatea „Ludwig Maximilian” din München (LMU) care finanțează multe proiecte de cercetare a istoriei, limbii și literaturii a minorității germane din Banat. Unul dintre cele mai importante proiecte finanțate de acest organism este *Dicționarul*

graiurilor din Banat, ale cărui „prime trei litere (A-C)” au văzut tiparul în anul 2013, după aproximativ 55 de ani de cercetare, în volumul conceput de Peter Kottler, Ileana Irimescu, Alwine Ivănescu, Eveline Hâncu și Mihaela Șandor. *Wörterbuch der Banater deutschen Mundarten. Band I (A-C)*. München: Ed. IKGS.

Dacă literatura de expresie germană din Banat se bucură de un interes deosebit în rândul germaniștilor timișoreni și a făcut obiectul de studiu al unui număr impresionant de lucrări de orientare literară, lingvistică sau traductologică, la polul opus se află literatura scrisă în graiul german bănățean. Deși traducerea literaturii în grai reprezintă una dintre cele mai mari provocări în practica traducerii, abordarea materialului dialectal bănățean și din această perspectivă ar însemna încheierea unei colaborări între toți membrii Colectivului, al cărei rezultat ar duce la completarea tabloului minorității germane locale.

4.1.2. Limba de comunicare

Un alt criteriu menit să faciliteze accesibilitatea și diseminarea de informație științifică e limba în care se publică. S-a scris mult despre faptul că engleza joacă un rol dominant în această direcție, indiferent de domeniul științific. Din fericire, germana încă se mai bucură de un grad destul de ridicat de publicare, însă ca și în cazul altor limbi, lucrarea oferită publicului larg trebuie să fie cel puțin rezumată în engleză sau chiar însoțită de varianta *in extenso* în limba engleză.

Dacă în multe domenii științifice formularea rezultatelor cercetării în limba engleză nu afectează considerabil conținutul, trebuie să recunoaștem că prin elaborarea în engleză a unei lucrări de traductologie, care se referă spre exemplu la perechea de limbi română-germană, efectul ar fi exact invers decât cel scontat, adică în loc să faciliteze accesibilitatea informației, o îngreunează, o artificializează, o codează într-atât încât aceasta își poate pierde chiar sensul. Probabil și din acest motiv publicațiile în limba engleză a germaniștilor din domeniul traductologiei sunt aproape inexistente. Din păcate, numărul publicațiilor în limba română este, de asemenea, restrâns, aceasta nefiind promovată de criteriile de ranking internațional.

4.1.3. Formatul si locul publicării

Criteriile de uniformizare globală sunt impuse și în privința formatului și al locului publicației. Astfel, o condiție a asigurării continuității carierei universitare este publicarea tezelor de doctorat. Pentru ca acestea să se bucure însă de o evaluare pozitivă și să fie acceptate în rândul publicațiilor de calitate trebuie să aibă un anumit număr de pagini și să fie publicate la o editură acreditată în domeniu. Aceste criterii de calitate se aplică, de altfel, tuturor monografiilor, defavorizând, de fapt, activitatea editurilor cu un potențial financiar limitat și direcționând materialul științific spre un număr restrâns de edituri.

Tot aici se încadrează mult controversata temă a indexării și acreditării revistelor de specialitate, care naște o adevărată vânătoare în mediul academic. Toate aceste criterii de calitate sunt însă strâns legate de latura financiară, pentru că pe piața liberă nu există calitate la prețuri mici. Fațeta financiară a cercetării este cu siguranță un motiv puternic pentru care o serie de lucrări științifice valoroase rămân nepublicate.

4.2. Perspectivele cercetării traductologice în rândul studenților

Tendențele actuale sunt ca 1) universitățile să se adapteze la piața muncii, monitorizând capacitatea de inserție a absolvenților pe piață și ca 2) știința să fie interactivă, interdisciplinară și accesibilă. Din dorința de a atinge chiar și doar tangențial aceste deziderate, am inițiat două tipuri de activități, care să conducă la elaborarea de lucrări de absolvire a studiilor.

4.2.1. Armonizarea cercetării efectuate de studenți cu piața locală a muncii

Un număr semnificativ de tineri pornesc studiul cu cunoștințe lingvistice de limba germană satisfăcătoare. De aceea, interesul acestora concentrându-se pe perfecționarea competenței lingvistice, redactarea unei lucrări de diplomă fără mari pretenții științifice este pentru acești studenți o realizare. Există însă și studenți care au potențial, care dispun de majoritatea competențelor necesare pentru a elabora lucrări documentate și interesante. Atât pentru a-i susține, cât și din dorința de a încerca o armonizare reală a cercetării lor cu piața

muncii, am demarat discuțiile de negociere cu unul dintre cei mai mari angajatori locali, SC Continental Automotive Romania SRL, mai exact cu Biroul de Traduceri din cadrul corporației, în vederea stabilirii unei colaborări cu studenții LMA pe bază de internship. În urma unei selecții, studenții ar efectua practica de traducere, având posibilitatea de a dezvolta lucrări de licență pe teme care să fie de real interes pentru potențialul angajator. Astfel, câștigul nu ar fi doar de partea cercetării, ci și a universității, din perspectiva capacității de inserție a absolvenților pe piața locală a muncii.

4.2.2. Experimente în derulare

Din anul 2014, în cadrul unor cursurile secției LMA se experimentează proiecte de traducere, menite să conducă la aprofundarea competențelor procedurale și social-comunicative, la formarea unui set de competențe de comunicare în situații de negociere și la dezvoltarea capacității de sinteză interdisciplinară, prin însușirea și aplicarea tehnicilor de traducere în grup (*crowd sourcing*) și a tehnicilor de traducere colaborativă. Lucrându-se cu o mare varietate de genuri de texte, proiectele de traducere pot fi o sursă bogată de teme pentru lucrările de absolvire ale studenților. Aceștia li se deschid perspective de abordare a problematicii traductologice din cele mai diverse unghiuri. În funcție de capacitatea individuală și nivelul competențelor acumulate se pot realiza reflecții teoretice asupra activităților depuse în cadrul proiectelor sau asupra constrângerilor (lingvistice, psihologice, sociologice etc.) care influențează actul decizional al traducătorului, se pot face propuneri de strategii pentru soluționarea problemelor generate de factori de natură diversă (lingvistici, psihologici, sociologici etc.), evaluări ale procesului și/sau ale produsului traductiv, comparații ale proceselor traductive și rezultatelor proiectelor derulate, se pot iniția proiecte de traducere fiabile sau se poate analiza problemele de etică în traducere ș.a. Așadar, toate paradigmele traductologiei (lingvistică, literară, culturală, sociologică cf. Prunč 2011, 343-348) pot fi abordate în urma interpretării activităților și rezultatelor proiectelor concret derulate. Consider că simularea activității reale depuse de o echipă de traducători pentru ca aceasta să se constituie ulterior în sursa elaborării unei lucrări științifice de absolvire, conduce atât la rezultate utile pentru piața muncii, facilitând astfel inserția studenților pe piața

traducătorilor, cât și la comprehensibilitatea cercetărilor științifice, care deseori își propun să fie accesibile și utile publicului larg.

Referințe bibliografice

- Benjamin, Walter. „Die Aufgabe des Übersetzers”. *Gesammelte Schriften*, vol. IV, 1, 1972: 9-21. Frankfurt: Suhrkamp.
- Jeanrenaud, Magda. „Câteva reflecții cu privire la starea traductologiei românești”. *Diacronia*, 2015, 2, A20: 1-13. Francisc Gafton. Disponibil online la: <http://www.diacronia.ro/ro/journal/issue/2/A20/ro/pdf> (accesat în 27. 06.2016).
- Kohn, Gabriel. *Traducerea ca proiect (pornind de la versiunile românești ale Sein und Zeit de Martin Heidegger și Faust de J. W. Goethe)*, Universitatea de Vest din Timișoara, 2007, nepub.
- Kohn, Gabriel. „Privire asupra unei manufacturi din sticlă, Sein und Zeit în limba română”. *Idei în Dialog*, 2009, 12 (63): 20-22.
- Lucuța, Yvonne. *Deutsche Philosophie im 19. Jahrhundert (von Fichte bis Nietzsche)*, în colab. cu Gabriel Kohn. Timișoara: Amphora, 1996.
- Lucuța, Yvonne. „40 Jahre Konstrative Linguistik in Temeswar”. *Zeitschrift der Germanisten Rumäniens*. 1998, 7, 1-2 (13-14): 319-327. George Guțu. București: Paideia.
- Lupșan, Karla. „Der Strukturwandel an der Temeswarer Universität am Beispiel der Philologischen Fakultät (1956-2011)”. In: Elmar Schübl și Harald Heppner. *Universitäten in Zeiten des Umbruchs. Fallstudien über das mittlere und östliche Europa im 20. Jahrhundert*. Wien-Berlin: LIT, 2011: 121-132.
- Lupșan, Karla. „In Memoriam Yvonne Lucuța”. *Philologica Banatica*. 2012, 2: 111-118. Sergiu Drincu. Timișoara: Mirton și Amphora.
- Munteanu, Ioan și Munteanu, Rodica. *Universitatea de Vest din Timișoara*. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2004.
- Nubert, Roxana. „Der Germanistik-Lehrstuhl – Zu heutigem Stand und zu den Perspektiven”. In: Horst Fassel și Roxana Nubert.

50 Jahre Temeswarer Germanistik. Eine Dokumentation.
Deggendorf/Tübingen: Ebner, 2008: 25-42.

- Prunč, Erich. *Entwicklungslinien der Translationswissenschaft: Von den Asymmetrien der Sprachen zu den Asymmetrien der Macht.* Ediția a 2-a. Berlin: Frank & Timme, 2011.
- Șandor, Gabriela. *Übersetzenalskultureller Transfer – Oscar Walter Cisek: Die Tatarin.* Universitatea de Vest din Timișoara, 2010, nepub.

Anexa

Anexa 1: Publicații din perioada 1970-1990 (selectiv)

- Lucuța, Yvonne, Miculescu, Silvia. *Textsammlung zur Übersetzung: deutsch-rumänisch.* Timișoara: Tipografia Universității din Timișoara, 1987, 131 p.
- Lucuța, Yvonne, Miculescu, Silvia. *Culegere de texte pentru traduceri din română în germană.* Timișoara: Tipografia Universității din Timișoara, 1988, 76 p.

Anexa 2: Traduceri din perioada 1990-2015 (selectiv)

Traducător: Ana Clețiu

- Marianne Gruber. *Acalmie* (Windstille), traducere din limba germană în limba română. Timișoara: Excelsior, 1993, 158 p.

Traducător: Eleonora Ringler-Pascu

- Hilde Langthaler. *Numai o fiică, nu...* (Nur keine Tochter... Ein Stück), traducere din limba germană în limba română. Timișoara: Excelsior, 1994, 55 p.
- Johann Nepomuk Preyer. *Monografia orașului liber crăiesc Timișoara* (Monographie der königlichen Freistadt Temeswar), traducere din limba germană în limba română, în colaborare cu Adam Mager. Timișoara: Amarcord, 1995, 299 p.
- Marianne Gruber. *Moartea păsării singuratice* (Der Tod des Regenpfeifes), traducere din limba germană în limba română, în colaborare cu Regine Muszilek. Timișoara: Excelsior, 1995, 125 p.
- Alexandru Cuțară. *Bild-Kunst-Monographie* (Mică monografie artistică), traducere din limba română în limba germană. Timișoara: Amarcord, 1998, 116 p.

- Peter Handke. *Absența* (Die Abwesenheit), traducere din limba germană în limba română. Timișoara: Excelsior, 2000, 137 p.
- Jana, Bayer. *Girafa cu dungi colorate* (Die Giraffe mit den bunten Streifen), traducere din limba germană în limba română. Timișoara: Excelsior Art, 2004, 54 p.
- Armin Klein. *Managementul proiectului cultural* (Projekt management für Kultur), traducere din limba germană în limba română, în colaborare cu Raluca Ciortan. Timișoara: Fundația Interart TRIADE, 2005, 132 p.
- Thomas Bernhard. *Immanuel Kant*, traducere din limba germană în limba română. Timișoara: Ed. Diacritic, 2013, 169 p.

Traducător: Gabriel Kohn

- Carl Gustav Jung. *Personalitate și transfer* (Persönlichkeit und Übertragung), traducere din limba germană în limba română. București: Teora, 1997, 310 p.
- Heimito von Doderer. „Demonii” (Die Dämonen), traducere din limba germană în limba română (extrase). *Orizont*, 3, 1998, Timișoara.
- Leopold von Sacher Masoch. *Un Rafael al evreilor* (Ein Raphael der Juden), traducere din limba germană în limba română. Iași: Polirom, 1999.
- Hans-Georg Gadamer. *Adevăr și metodă* (Wahrheit und Methode), traducere din limba germană în limba română. București: Teora, 2001, vol. 1, 368 p.
- Elfriede Jelinek. „Copiii morților (Die Kinder der Toten)”, traducere din limba germană în limba română (extrase). *Orizont*, 10, 2004, Timișoara.

Anexa 3: Publicații din perioada 1990-2015 (selectiv)

Autor: Yvonne Lucața

- Lucața, Yvonne. „40 Jahre Konstruktive Linguistik in Temeswar”. *Zeitschrift der Germanisten Rumäniens*, 1998, 7, 1-2 (13-14): 319-327. George Guțu. București: Paideia.

- Lucuța, Yvonne. „Interkulturelle Aspekte im Übersetzungsprozeß: Das Textverständnis”. *Temeswarer Beiträge zur Germanistik*, 1999, vol. 2: 154-162. Roxana Nubert. Timișoara: Mirton.
- Lucuța, Yvonne. „Übersetzungsarbeit an der österreichischen Gegenwartsprosa in Temeswar (Arbeit mit Germanistikstudenten)”. *Akten des X. Internationalen Germanistik kongresses Wien 2000*, 2003, vol. 11: 75-83. Berlin: Peter Lang.

Autor: Kinga Gáll

- Gáll, Kinga. „Lexikalische Lücken und ihre Übersetzungsmöglichkeiten im Wortfeld „hell/luminos“”. *Analele Universității din Timișoara*, 1993, XXXI: 59-73. Timișoara: Editura Universității de Vest.
- Gáll, Kinga. „Integrierte grammatisch-semantische Beschreibung der Felddominante «hell/luminos» im Deutschen und im Rumänischen”. *Analele Universității din Timișoara*, 1994, XXXII: 41-48. Timișoara: Editura Universității de Vest.

Autor: Gabriel Kohn

- Kohn, Gabriel. „Die Relevanz des Zwei-Ebenen-Valenzmodells für die Erreichung einer stilistisch adäquaten Übersetzung”. *Analele Universității din Timișoara*, 1995, XXXIII. Timișoara: Editura Universității.
- Kohn, Gabriel. „Elemente de structură textuală și trăsăturile textului filosofic”. In: Yvonne Lucuța. *Deutsche Philosophie im 19. Jahrhundert (von Fichte bis Nietzsche)*. Timișoara: Amphora, 1996: 115-131.
- Kohn, Gabriel. „Die Äquivalenz als Entwurf des Übersetzers”. *Temeswarer Beiträge zur Germanistik*, 1997, vol. 1: 131-142. Roxana Nubert. Timișoara: Mirton.
- Kohn, Gabriel. „Semiotik und Äquivalenztheorie. Eine interdisziplinäre Studie”. *Zeitschrift der Germanisten Rumäniens*, 1997, 1-2 (11-12): 79-88. George Guțu. București: Paidea.

- Kohn, Gabriel. „Die Adäquatheit semiotischer Instrumente bei der Beschreibung des Übersetzungsphänomene”. *Zeitschrift der Germanisten Rumäniens*, 1998, 6-7. George Guțu. București: Paideia.
- Kohn, Gabriel. „Turnul Babel și nevoia de a traduce”. *Fragilitatea spiritului*, Cluj: Editura Napoca Star, 2005.
- Kohn, Gabriel. „Privire asupra unei manufacturi din sticlă, Sein und Zeit în limba română”. *Idei în Dialog*, 2009, 12 (63): 20-22.

Autor: Gabriela Șandor

- Șandor, Gabriela. *Oscar Walter Ciseks Novelle Die Tatarin: Ver such einer vergleichenden Übersetzungs analyse*. Timișoara: Ed. Cosmopolitan Art, 2005.
- Șandor, Gabriela. „Oscar Walter Ciseks Novelle «Die Tatarin»/ «Tătăroaica». Stilistischer Vergleich der Übersetzungsvarianten ins Rumänische”. *Transcarpathica. Germanistisches Jahrbuch Rumänien*, 2006-2007, 5-6: 288-305. George Guțu, Reimar Müller și Thomas Schares. București: Paideia.
- Șandor, Gabriela. „Aspekte kulturellen Transfers in Oscar Walter Ciseks «Die Tatarin»”. *Germanistische Beiträge*, 2011, vol. 29: 129-140. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga“.

Autor: Karla Lupșan

- Lupșan, Karla. „Schwierigkeiten bei der Übersetzung der Romantrilogie von Ilse Tilsch. Die grammatisch-stilistische Ebene”. In: George Guțu și Speranța Stănescu. *Die Sprache ist das Haus des Seins*. București: Paideia, 1998: 331-347.
- Lupșan, Karla. „Ilse Tilsch – Semantische Aspekte in der Übersetzung”. *Temeswarer Beiträge zur Germanistik*, 1999, vol. 2: 173-187. Roxana Nubert. Timișoara: Mirton.
- Lupșan, Karla. „Erwin Wittstocks Erzählung «Der falsche Malvasier» in rumänischer Fassung. Eine Übersetzungskritik”. *Germanistische Beiträge*, 1999, vol. 11: 101-114. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga“.
- Lupșan, Karla. „Schwierigkeiten bei der Übersetzung einiger juristischer Termini aus dem Deutschen ins Rumänische”.

- Analele Universității Tibiscus*, 2000, vol. IX, fasc. I: 135-152.
Timișoara: Augusta.
- Lupșan, Karla. *Articolul în română și germană. Articolul hotărât*. Prefață de prof. dr. Maria Iliescu. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2007, 313 p.
- Lupșan, Karla. „Zur Übersetzung der deutschen Substantivkomposita”. *Temeswarer Beiträge zur Germanistik*, 2008, vol. 6: 105-118. Roxana Nubert. Timișoara: Mirton.
- Lupșan, Karla. „*Interkulturelle Kommunikation und Übersetzung: der Artikelgebrauch im deutsch-rumänischen Vergleich*”. *Temeswarer Beiträge zur Germanistik*, 2010, vol. 7: 93-104. Roxana Nubert. Timișoara: Mirton.
- Lupșan, Karla, Marki, Marianne. „Zur Übersetzung der Form das ins Rumänische”. *Temeswarer Beiträge zur Germanistik*, 2013, vol. 10: 221-246. Roxana Nubert. Timișoara: Mirton.
- Lupșan, Karla. „On the Use of Hypermediality in Teaching Culture in German as a Foreign Language Context”. In: Daniel Dejica, Gyde Hansen, Peter Sandrini și Iulia Para. *Language in the Digital Era: Challenges and Perspectives*. Warsaw/Berlin: de Gruyter Open, 2016: 172-188.
- Lupșan, Karla. „Projektarbeit als praktische Umsetzung der Kompetenzorientierung im Übersetzungsunterricht”. In: Roxana Nubert. *Germanistik zwischen Regionalität und Internationalität*. Frankfurt: Lang, sub tipar.

Anexa 4: Teze de doctorat

- Kohn, Gabriel. *Traducerea ca proiect (pornind de la versiunile românești ale Sein und Zeit de Martin Heidegger și Faust de J. W. Goethe)*, Universitatea de Vest din Timișoara, 2007, nepublicată.
- Lupșan, Karla. *Articolul hotărât în română și germană. Articolul hotărât*. Universitatea de Vest din Timișoara, 2006. Publicare: *Articolul în română și germană. Articolul hotărât*. Prefață de prof. dr. Maria Iliescu. Timișoara: Editura Universității de Vest, 2007, 313 p.

Șandor, Gabriela. *Übersetzenalskultureller Transfer – Oscar Walter Cisek: Die Tatarin*. Universitatea de Vest din Timișoara, 2010, nepublicată.

Anexa 5: Centralizator (lucrări de absolvire LMA)

Anul	Nr. crt.	Candidat	Titlu DE	Titlu RO	Coord.	Cuv. cheie	Nota	Domeniul	Nr. Pag.	cuprins	Rezumat	Bibliografie
2009	1.	Lupăștean Sandra Medeea	Tiernamen mit übertragener Bedeutung im Deutschen und Englischen	Substantive și sens figurat care denumesc animalele în germană și engleză	K. Gall			Kontrastive Lexikologie	77			
	2.	Kerecsendi Renata	Fachwortschatz der Physik und der Chemie	Vocabularul de specialitate al fizicii și chimiei	K. Gall			Fachsprachen	44			
	3.	Szabo Aca-Olguta	Das Deutsche als geschlechtsspezifische Sprache	Limba germană din punctul de vedere al ierarhiei sexuale	K. Gall			Feminismus / Feministische Linguistik / Soziolinguistik	68			
	4.	Hârnuș Daniela	Phraseologismen im Deutschen	Frazeologismele în germană	K. Gall			Deutsche Lexikologie	58			
	5.	Salló Adela	Die deutsche Wirtschaftssprache: Produktionswirtschaft und Marketing	Limbaajul economic german: Economia, producție și marketing	K. Gall			Fachsprache / Fachtext / Fachwortschatz	37			
	6.	Kurti Emese	Translationsdidaktik: Über Übersetzungsinstitute, Lehrer, Studenten und Unterrichtsmethoden	Didactica traducerii: Despre instituții, cadre didactice, studenți și metode de predare a traducerii	Ionas			Didaktik / Kompetenzerwartungen	70			
	7.	Jianu Cristina Larisa	Texttypologie und Übersetzungstrategie: eine	Tipologia textului și strategii de traducere: un studiu din	Ionas			UBW	65			

Notiță biobibliografică

Karla LUPȘAN este lector universitar dr. în cadrul Universității de Vest din Timișoara, la Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, Departamentul de limbi și literaturi moderne. A publicat la edituri din țară (Paideia, Universitaria, Editura Universității de Vest, Mirton, Amphora) și din străinătate (LIT, Walter de Gruyter) cărți și lucrări științifice pe diverse teme din domeniul lingvisticii, al gramaticii contrastive (germană – română) și al traductologiei. E afiliată la societăți științifice, a colaborat la organizarea de evenimente științifice și culturale și face parte din comitetul de redacție al unor reviste de specialitate incluse în baze de date internaționale, cum ar fi revista de germanistică *Temeswarer Beiträge zur Germanistik* și revista anuală de studii de traductologie și de traducere *Translationes*.